

POSUDEK OPONENTA HABILITAČNÍ PRÁCE

Práce: Aurelius Augustinus, *Vyznání I-IX*

Autor: Jiří Šubrt

Univerzita: Univerzita Karlova, Filosofická fakulta

1. Formální a obsahová stránka práce

Předložená habilitační práce představuje úvodní studii a komentovaný překlad prvních devíti kapitol (tj. biografické části) Augustinových *Vyznání*. Téma i způsob zpracování plně odpovídají oboru habilitačního řízení, jímž jsou řecká a latinská studia. Práce před několika měsíci vyšla jako monografie v nakladatelství OIKOYMENH. Ve svém posudku se budu v případě potřeby odkazovat dle stránek tohoto knižního vydání.

Augustinova *Vyznání* byla již několikrát do češtiny přeložena a nikoli špatně, takže je otázka, proč připravovat další vydání, které je navíc jen částečné. Tato otázka je samozřejmě legitimní, nicméně týká se nikoli kvality práce samotné, ale jejího knižního vydání. Rozsahové omezení je pochopitelné proto, že jde o práci v oblasti klasických studií a nikoli filosofie nebo teologie. Prvních devět knih tohoto Augustinova díla je zaměřeno výslovně autobiograficky a dotýká se celé řady reálií tehdejšího intelektuálního života. Proto je omezení na tuto část *Vyznání* zcela pochopitelné.

Práce má v knižním vydání 500 stran včetně obsáhlé bibliografie a rejstříků. Samotná úvodní studie představuje cca 50 stran a přeložený text s poznámkovým aparátem

pak dalších cca 400 stran bilingvního vydání. Pro oblast klasických studií, kde je překládání z latiny významnou součástí profese, jde podle mého soudu o naprosto korektní a odpovídající téma i rozsah zpracování. Úroveň vydaného textu je po všech stránkách vynikající.

2. Originalita a badatelský přínos

Co se samotného překladu týká, jde v knižní podobě (pokud je mi známo) o první české vydání bilingvní s důkladným poznámkovým aparátem. Jako filosof a teolog se necítím kompetentní vynášet zásadní soudy o kvalitě překladu, nicméně na základě svých zkušeností s překládáním latinských odborných textů určité opatrné posouzení snad poskytnout mohu. Podle mého soudu je překlad velmi kvalitní, terminologicky koherentní a přesný a nadto i stylisticky živý a čtivý.

Originalita a původnost dané práce nespočívá ani tak v úvodní studii a komentářích, protože jde o tematiku mnohokrát zpracovanou. V úvodní studii je pro českého čtenáře zajímavá spíše syntetická podoba uvádějící do souvislosti autora, jeho dobu a žánr celého díla. Studie představuje samostatné shrnutí dosavadních bádání na dané téma. Původní a zcela nezpochybnitelný přínos vidím v samotném překladu, který českému čtenáři představuje jedno ze základních děl západního kulturního a náboženského okruhu způsobem, který předchází překlady a vydání neposkytují. Jde o velmi dobrý zdroj pro další badatele i čtivé vydání pro běžné čtenáře, kteří se chtějí s dílem seznámit.

3. Kritické připomínky

Jak už jsem uvedl výše, práce je podle mého soudu na velmi solidní úrovni v rámci oboru habilitačního řízení, přinejmenším natolik, nakolik jako laik v tomto oboru mohu posoudit. Nejsem filolog ani historik, ale filosof a teolog, takže se nyní

soustředím na některé body, kde z hlediska své odbornosti vidím určité problémy, jakkoli chápu, že to z hlediska zaměření autora a jeho práce není centrální tematika. Jde nicméně o významnou součást díla, jehož filosofický a teologický rozměr je zcela zásadní, takže je nejde zcela pominout. Tyto mé kritické připomínky se týkají vesměs výkladových poznámek k překládanému textu, nikoli k úvodní studii (která se, jak už bylo řečeno, drží témat vlastních oboru habilitačního řízení a nevěnuje se filosofii a teologii). Nejprve se zaměřím na oblast filosofickou, poté i na teologii.

a) filosofické problémy

V poznámce 67 na s. 98-101 se termín *sensus interior*, který používá Augustin, interpretován s odkazem na Aristotela jako tzv. spojovací (někdy též společný či jednotící) smysl (později v latině označovaný jako *sensus communis*), který je schopností spojovat poznatky jednotlivých vnějších smyslů do jednotného celku. Potud je poznámka srozumitelná a konzistentní. Autor však dále pokračuje v charakterizaci *sensus interior* spíše v logice jiného vnitřního smyslu, totiž *vis cogitativa*, která je schopností hodnotit smyslové poznání. Jde o smyslovou schopnost, která se velmi blíží racionalitě, takže bývala označována i jako *ratio particularis*. Této schopnosti by také odpovídala Augustinova slova: „můj vnitřní smysl bděl nad správnou funkcí mých tělesných smyslů...“ Otázka pro autora: Nemí zde Augustinův *sensus interior* spíše obecným termínem zahrnujícím nerozlišeně více vnitřních smyslů, které zde mohou hrát nějakou roli, než přímo a konkrétně oním aristotelským *koiné aisthesis* neboli *sensus communis*?

V poznámce 2 na s. 301 se jako Boží vlastnosti, které Boží substanci odlišují od stvořených jsoucen, uvádí *incorruptibilis, inviolabilis a immutabilis*. V této věci lze ale namítnout, že podle obvyklých antických kosmologií jde o vlastnosti, kterými lze charakterizovat i tělesa v supralunární oblasti, s možnou diskusí o tom, zda věčný

kruhový pohyb je či není *mutatio*. V každém případě jde ale o tělesa, která nezanikají a netrpí nějakou újmou.

V poznámce 15 na s. 313 se mluví o nekonečném prázdném prostoru. Pokud je mi známo, antické kosmologie vesměs chápaly prostor jako vymezený materiálními věcmi. S nekonečným prostorem se tedy ve starých kosmologiích příliš nepočítalo. Autor cituje knihu M. Pohlenze *Die Stoa*, která vyšla poprvé v roce 1949. V současné literatuře se představa nekonečného vesmíru i u stoiků vesměs odmítá.

b) teologické problémy

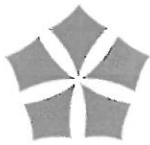
V poznámce 28 na s. 68-71 se mluví o dědičném hříchu přenášeném při narození. Správně má jít o zplazení. Z tohoto přesvědčení pochází také jiná kontroverzní Augustinova nauka, totiž sexuální předávání dědičného hříchu.

Tvrzení téže poznámky o nauce o dědičném hříchu coby ničím nepodložené konstrukci je dosti problematičké. Jakkoli lze mít na danou věc různé názory, jde o interpretaci biblických textů (jak starozákonních, především prvních kapitol *Genesis*, tak novozákonních, především pavlovských), která měla své silné zastánce už v patristické době. Její zárodky najdeme u Klementa i Tertulliana (včetně později odmítnutého *traducionalismu*, tedy teorie o předávání dědičného hříchu spolu s částí rodičovské duše). Koncil v Kartágu v roce 418, tedy ještě za Augustinova života, tuto nauku vyhlašoval jako něco obecně přijímaného.¹

---

¹ Kánon 1. Všichni biskupové shromáždění na svatém synodu církve v Kartágu se usnesli, že jakmile někdo řekne, že první člověk Adam byl učiněn smrtelným takovým způsobem, že ať už by zhřešil nebo ne, tělesně by zemřel, tj. odešel by z těla nikoli v důsledku hříchu, ale nutností přirozenosti, anathema sit.

Kánon 2. Dále se usnesli, že jakmile někdo popře, že je třeba křtít malé děti brzy poté, co opustí mateřské lůno, nebo řekne, že jsou sice křtěny na odpuštění hříchů, ale že na ně z Adama nepřechází prvotní hřích, který se odpouští koupelí znovuzrození, a tedy se v jejich případě chápe forma křtu „na odpuštění hříchů“ ne správně, ale mylně, a. s. Protože slovům Apoštola: „*Skrze jednoho člověka totiž vešel do světa hřích a skrze hřích smrt; a tak smrt zasáhla všechny, v němž všichni zhřešili*“, nelze rozumět jinak, než jim vždy rozuměla všude rozšířená katolická církev. Na základě tohoto pravidla víry jsou skutečně křtěny také děti, které se nemohly samy dopustit žádného hříchu, aby se v nich znovuzrozením smylo to, co bylo zrozením předáno.

V poznámce 38 na s. 80-82 se uvádí, že „vinu za hříchy spáchané po tomto aktu [tj. křtu] už nebylo možné smýt.“ Toto tvrzení je zjevně nepřesné. V dané době byly velmi silné diskuse zpochybňující možnost odpuštění pouze některých hříchů (jmenovitě apostaze, vraždy a smilstva). Pravdou ale je, že pokání za těžké hříchy spáchané po křtu bylo obvykle velmi tvrdé a náročné, což vedlo k odkládání křtu až do doby, kdy člověk dosáhl určitého morálního standardu, který těžké hříchy minimalizoval.

Na řadě míst (s. 147, 243, 262, 301-2, 304) se uvádí tvrzení o tělesné koncepci Boha. Je to přesvědčení zcela jistě stoické, neboť tato filosofická škola ztotožňovala bytí a materiální bytí. Tvrzení, že taková představa byla obecně přijímaná i na křesťanském západě až do Maria Victorina je ale dle mého soudu zjevně mylná. Nemateriálnost Boží je zřetelnou součástí biblického textu (srov. Jan 4, 24), i součástí řady Vyznání, která nematerialitu (neviditelnost) připisují i části Božího stvoření.

V poznámce 78 na s. 346-347 se mluví o „hypostatické jednotě dvou substancí“. Přesněji má jít o jednotu dvou přirozeností v jedné substanci. Podobně tvrzení o spojení dvou přirozeností (nikoli podstat, jak je uvedeno) v Kristu nelze interpretovat jako smíšení, přinejmenším tehdy, když mluvíme o „oficiálním učení katolické církve“, jak uvádí autor. Nauka Chalcedonského koncilu vysloveně koncepci „smíšení“ odmítá. Je však třeba uvést, že autor dále v poznámce interpretuje ono „smíšení“ vlastně jako nesmíšení (každá přirozenost si plně zachovává svou integritu a zůstává sama sebou), nicméně nemluví o přirozenostech, ale o substancích, což není přesné.

4. Celkové hodnocení

Jak plyne z toho, co bylo řečeno, pokládám předloženou práci za solidní dílo, které odpovídá nárokům na habilitační řízení. Úvodní studie je dle mého laického soudu neproblematická, překlad je solidní jak po stránce odborné, tak po stránce stylisticky a čtivosti, poznámky pod čarou jsou pak místy velice problematické, především tam, kde se jedná o specifické filosofické a teologické problémy. V některých případech

skutečnost vysloveně zkreslují. Je škoda, že jde již o vydané dílo, protože si přinejmenším některé body žádají opravu. Byť nejsou zásadní pro obor habilitačního řízení, jsou zásadní pro charakter překládaného díla, takže kvalitu celku bohužel snižují. Doporučuji autorovi v další práci podobného typu více konzultací s odborníky v daných oblastech. Celkové mé hodnocení habilitační práce je však z hlediska oboru habilitačního řízení jednoznačně kladné.

Habilitační práci Jiřího Šubrta *Aurelius Augustinus, Vyznání I-IX* proto doporučuji k dalšímu řízení.

V Českých Budějovicích, 22. 1. 2020

doc. Tomáš Machula, Ph.D., Th.D.

katedra filosofie a religionistiky

Teologická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích